

РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД НА ЗАСАДАХ SEE-УПРАВЛІННЯ: ОНОВЛЕНИЙ ПОГЛЯД НА СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ

¹ Вінницький національний технічний університет

Анотація

Розкрито сутність деяких оновлених підходів до стратегічного управління на засадах результативності функціонування підприємств в повоєнний період з використанням моделей авторів Буреннікової (Поліщук)-Ярмоленка і показників в них на підґрунті SEE-управління.

Ключові слова: діяльність; процес; результативність; стратегічне управління; SEE-управління.

EFFICIENCY OF ENTERPRISES IN THE POST-WAR PERIOD ON THE BASIS OF SEE MANAGEMENT: AN UPDATED LOOK AT STRATEGIC MANAGEMENT

Abstract

The essence of some updated approaches to strategic management based on the effectiveness of enterprise functioning in the post-war period is revealed using the models of the authors Burennikova (Polishchuk)-Yarmolenko and their indicators based on SEE management.

Key words: activity; process; efficiency; strategic management; SEE-management.

Вступ

Управління визначається як цілеспрямований вплив на суб'єкт господарювання задля його стабілізації, розвитку й адаптивності. В умовах технологічної сингулярності та глобальних викликів традиційні методи менеджменту трансформуються. Жорстка конкуренція та мінливість середовища актуалізують роль стратегічного управління, що потребуватиме в повоєнний період впровадження новітніх моделей оцінювання результативності підприємств.

Результати дослідження

Питанням стратегічного управління завжди приділяли зарубіжні та вітчизняні науковці, серед яких І. Ансофф [1], Б. Карлоф [2] та ін. Незважаючи на кількість і ґрунтовність наукових доробків, недостатньо висвітленими залишаються аспекти, пов'язані з питаннями стратегічного управління та планування (стратегічне планування носить сьогодні частковий і несистемний характер) у контексті результативності функціонування підприємств із урахуванням сучасних парадигм. Стратегічне управління на засадах результативності функціонування підприємств є базовою основою при плануванні їхнього розвитку в довгостроковому періоді.

Метою статті є розкриття сутності деяких оновлених підходів до стратегічного управління на засадах результативності функціонування підприємств з використанням моделей авторів Буреннікової (Поліщук)-Ярмоленка і показників в них на підґрунті SEE-управління.

У науковій літературі існує велика кількість визначень терміну «стратегічне управління», який пройшов довгий еволюційний шлях. Можна виділити такі ключові етапи, котрі характеризують еволюцію парадигми стратегічного управління: 1900-1930 рр. стосувалися управління на основі контролю; 1930-1970 рр. – управління на основі екстраполяції; 1970-1990 рр. – управління на основі передбачення змін; 1990 р. по теперішній час – управління на основі гнучких екстрених рішень. Підприємству для формування системи стратегічного управління необхідно ефективно керувати процесом взаємодії з середовищем, в якому воно функціонує.

Результативне функціонування підприємств потребує акцентування уваги на наступних принципах стратегічного управління: системність, комплексність, рухливість, науковість, адаптивність тощо. Стратегічне управління є процесом реалізації концепції результативного функціонування підприємств на основі системного, цільового та інтеграційного підходів, що дозволяють сформувати дієву стратегію, яка буде орієнтуватися на результативну діяльність підприємств.

Найважливішим аспектом результативного функціонування підприємств є якість реалізованої стратегії за певним алгоритмом. Під алгоритмом розуміють логічно побудовану систему кроків, спрямовану на виконання завдань з урахуванням генезису об'єкта. Це методична основа для формування та втілення управлінської стратегії, що забезпечує результативність діяльності підприємств. Алгоритм формування і реалізації стратегії щодо управління функціонуванням підприємств може бути таким:

- формулювання мети та визначення відповідних їй цільових завдань для реалізації стратегії щодо управління діяльністю підприємств на підґрунті SEE-управління;
- оцінювання сильних та слабких сторін на шляху реалізації стратегії управління;
- вивчення можливих змін початкового стану функціонування підприємств з урахуванням даних щодо обсягів, потоків ресурсів процесів, які досліджуються, здійснення SEE-аналізу показників складових результативності певних процесів;
- діагностика параметрів внутрішнього та зовнішнього середовищ, оцінювання загроз, SEE-ризиків, формування інформації про потенціал підприємства, узагальнення тенденцій наслідків попереднього досвіду технологічних, економічних, соціальних, політичних, організаційних тощо змін у процесі стратегічного управління на підприємствах;
- вибір адекватних реальним виробничо-господарським і соціально-економічним процесам на підприємствах видів ресурсів, потенціалів, F-імпульсів тощо з ідентифікацією та залученням інвестиційних й інших можливостей;
- моделювання управлінських впливів, у тому числі, SEE-дій для регулювання результативності процесів на основі SEE-управління;
- удосконалювання напрямків, методів і технологій стратегічного управління функціонуванням підприємства на засадах результативності;
- прогнозування показників складових результативності процесів з розробкою відповідної стратегії функціонування підприємств;
- обґрунтування результативності певних процесів при функціонуванні підприємств, візія темпів зростання певних складових цієї результативності, позитивної динаміки змін складових результативності процесів при реалізації стратегії управління [3].

Засіб підвищення дієвості процесу функціонування підприємств як складних систем на основі авторських складових результативності з використанням SEE-аналізу називатимемо SEE-управлінням. Під SEE-аналізом матимемо на увазі аналіз дієвості певних процесів у функціонуванні підприємств як систем за допомогою моделей Буреннікової (Поліщук)-Яроменка і відповідних показників у них масштабності, ефективності, результативності зазначених процесів. Зокрема, «під авторським SEE-аналізом процесів функціонування складних систем матимемо на увазі аналіз дієвості цих процесів за допомогою авторських моделей і відповідних показників масштабності (of the scale), ефективності, результативності підпроцесів зазначених процесів. Буквений триплекс SEE у назві SEE-аналіз скомпоновано авторами з перших літер лексем scale, effectiveness, efficiency; порядок літер пояснюється порядком обчислення показників масштабності – K, ефективності – E, результативності – R. Витрати на функціонування процесу, його чистий і загальний продукти; масштабність, ефективність і результативність тощо є продуктами процесу. Фактори, котрі слугують формуванню продуктів цього процесу, називатимемо F-імпульсами процесу; вказані імпульси можуть бути як позитивними, так і негативними» [3].

Елементами SEE-аналізу процесу, як завжди, вважатимемо його F-імпульси, котрими ми назвали фактори, які впливають на формування продуктів процесу ($F = V, Z, G, 1+Z/V, K, E, G/Z, V/G, R$, де V – показник загального продукту процесу; Z – показник його продукту як затрат; $G = V - Z$ – показник продукту як користі процесу). Поняття F-імпульсів процесу базується на понятті темпів приросту відповідних показників складових результативності процесу. Такі імпульси можуть бути як позитивними, так і негативними; саме вони, на нашу думку, сприятимуть окресленню напрямків подальшого розвитку підприємств як систем. Окрім того, імпульси ініціюють процес розвитку систем (у даному випадку, підприємств) [3].

У роботах [3, 4] та ін. ми підкресливали, що результатом функціонування підприємств як систем (з урахуванням процесного та системного підходів до вирішення питань стосовно вимірювання й оцінювання результативності будь-яких процесів) є її продукти як об'єкти, котрим притаманна відповідна цінність, яка використовується для задоволення певних потреб. При цьому підкресливали, що теоретичні й методичні аспекти дослідження дієвості процесу як спроможності процесу давати певний результат містять підходи, котрі ґрунтуються на ефективності як на понятті, тотожному результативності (наприклад, [5]), але мають місце й інші концептуальні підходи (зокрема, [6, 7]), яких притримуємося і ми. При дослідженні процесів із урахуванням властивостей їх динамічності та стохастичності з усієї множини моделей обираємо авторські показники складових результативності (див. [3, 4] та ін.), які мають вигляд моделей зміни результативності процесів:

$$J_R = J_K \cdot J_E = J_K \cdot J_{V/Z} = J_G \cdot J_{1+V/Z}; \quad (1)$$

$$J_R = J_G \cdot J_{1+Z/V} \cdot J_{G/Z} \cdot J_{V/G} = J_G \cdot J_{1+Z/V} \cdot J_{G/Z} \cdot J_{1+Z/G}, \quad (2)$$

де індекси J_R , J_K , J_E та інші є індексами зміни певних показників як відношень відповідних показників до базисних. У цих моделях, як ми вже зазначили вище, V – показник загального продукту процесу; Z – показник його продукту як затрат; $G = V - Z$ – показник продукту як користі процесу. $K = G + Z \cdot G/V$ – є показником його масштабного продукту, а $E = V/Z$ – показником ефективності процесу як відношення показників загального продукту V і продукту як затрат Z . Усі перелічені показники вимірюються у вартісному виразі за одиницю часу (як правило, за рік) на одного працівника у фактичних цінах, не є складними в обчисленні, є універсальними з точки зору можливості застосування до будь-якого процесу. Масштабний продукт із показником K процесу, який досліджується, та ефективність з показником E процесу мають самостійне значення, вони характеризують процес з різних сторін: масштабний продукт – з кількісної, а ефективність – з якісної. Оскільки при дослідженні процесу важливим є одночасне врахування й кількісної, й якісної його характеристик, то за Гегелем (якість, кількість, міра тощо) мірою R результативності процесу може бути добуток відповідних показників його масштабного (кінцевого) продукту та ефективності. Відповідні показники перемножуються, бо враховуються і перший, і другий (логічне множення): $R = K \cdot E = K \cdot V/Z = G(1+V/Z)$. Показник R є показником результативності процесів (детальніше – в роботах ([3, 4] тощо).

Стратегію управління функціонуванням підприємств на основі складових результативності певних процесів слід розглядати і як комплекс конкретних заходів, і як результати обчислення відповідних показників цієї результативності, котрих необхідно досягти [8], а також як динамічний процес забезпечення підприємств необхідними ресурсами з урахуванням умов зовнішнього середовища. Загальна стратегія функціонування та розвитку підприємств може містити локальні стратегії: виробничу; інноваційну; технологічну; організаційну; маркетингову; кадрову; фінансову; інвестиційну; логістичну; екологічну тощо. Стратегію доцільно формувати за принципом паралельності: розробка загальних і локальних складових має відбуватися одночасно, щоб вони взаємно підсилювали одна одну та покращували діяльність підприємства. Результативне функціонування підприємств здійснюється за допомогою ідентифікації та нейтралізації негативних факторів і стимулювання дії позитивних, зокрема, покращення F -імпульсів, впровадження нових технологій, збалансування виробничого потенціалу, удосконалювання організаційної структури тощо.

З прикладної точки зору відзначимо, що в останні роки так званою «точкою зростання» для економіки підприємств Вінницької області мав слугувати такий вид діяльності, або сектор економіки, або окремих проєкт, розвиток якого забезпечує розвиток соціально-економічної системи області в цілому. Стратегію збалансованого регіонального розвитку Вінницької області на період до 2027 року (див. [9]) розглядаються такі типи зростання: технологічне зростання, зростання сировинного потенціалу, соціальний розвиток і зростання людського потенціалу, розвиток виробничого потенціалу, розвиток соціальної і виробничої інфраструктур, збільшення капіталізації регіональних активів тощо. Вони є умовами подальшого зростання валового регіонального продукту, котрий є одним з основних критеріїв активізації точок зростання економіки Вінницької області.

Ми вважаємо, що однією з «точок зростання» економіки області в повоєнний час має стати дієве управління функціонуванням підприємств на засадах SEE-управління, технічне переоснащення виробництва на основі впровадження інноваційних проєктів, маловідходних, ресурсозберігаючих, безвідходних й екологічно безпечних технологічних процесів. Стратегію розвитку підприємств області необхідно координувати з загальною національною стратегією.

Висновки

Дослідження стратегічного управління через призму результативності дозволили глибше розкрити його сутність. Впровадження методології SEE-управління значно розширює практичний інструментарій стратегічного управління. Застосування цієї методології не лише підвищує результативність діяльності підприємств, а й стає фундаментом для побудови дієвої стратегії їхнього повоєнного розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ansoff H. Igor Strategic management. Wiley, New York, 1979. 236 p.
2. Karloff B. Business Strategy. Guide to Concepts and Models. London and Basingstoke: Macmillan Reference books. 1989. 243 p.
3. Буреннікова Н. В., Буренніков Ю. Ю. Результативність функціонування підприємств на засадах SEE-управління: оновлений погляд на стратегічне управління. *Бізнес Інформ*, № 7, с. 310-319, 2025. doi: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-7-310-319>.
4. Буреннікова Н. В., Ярмоленко В. О. SEE-управління на базі складових результативності як засіб підвищення дієвості процесу функціонування складних систем: сутність, методологія, *Бізнес Інформ*, № 1, с. 145-152, 2016.
5. Мочерний С. В., Економічний енциклопедичний словник: у 2 т. Л.: Світ, 2005. Т. 2. 563 с.
6. Климаш Н. І. Науково-теоретичні аспекти сутності понять «ефективність» та «результативність». *Наукові праці НУХТ*. 2009. № 28. С. 124-125.
7. Олексюк О. І. Економіка результативності: монографія. К.: КНЕУ, 2008. 362 с.
8. Ярмоленко В. О., Буреннікова Н. В., Гавриш К. В., Завгородній І. В. Складові результативності функціонування складних систем як об'єкти моделювання: оновлений авторський погляд. *Global science and education in the modern realities '2020*. Washington, USA. 2020. № 1. С. 252-255.
9. «Стратегія збалансованого регіонального розвитку Вінницької області на період до 2027 року». Режим доступу: <https://www.vin.gov.ua/images/doc/vin/ODA/strategy/strategy2027.pdf>.

Буреннікова Наталія Вікторівна – доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки підприємства і виробничого менеджменту Вінницького національного технічного університету, Вінниця, Україна, e-mail: n.burennikova@ukr.net

Burennikova Natalia V. – Doctor. Econ. Sc., Professor, Professor of the Department of Enterprise Economics and Production Management, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, Ukraine, e-mail: n.burennikova@ukr.net